

Práce s judikaturou ESLP

před národními soudy

David Kosař, NSS
david.kosar@nssoud.cz

Struktura prezentace

- Kategorizace rozhodnutí ESLP
- Kde judikaturu ESLP najdu?
- Jak správně citovat a na co si dát při citování pozor?
- HUDOC
- Je judikatura ESLP závazná?
- Lze se od judikatury ESLP odchýlit?
- Jakých problémů se při aplikaci judikatury ESLP vyvarovat?

Druhy „výstupů“ z ESLP

- jednostránkový dopis (90 % případů)
 - o tom, že stížnost „nezakládá zdání“, že došlo k porušení práv a svobod zaručených EÚLP
- rozhodnutí o přijatelnosti
 - lze konstatovat kdykoliv v průběhu řízení (*Blečić proti Chorvatsku*, VS z 8. 3. 2006, č. 59532/00)
- rozsudek ve věci samé
- posudek/poradní stanovisko (čl. 47 EÚLP)
 - první posudek vyhlášen dne 12. 2. 2008

Typologie rozsudků ESLP

- **Meritorní rozsudek**
- Rozsudek o spravedlivém zadostiučinění
- Rozsudek o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu (čl. 37 odst. 1)
- Rozsudek potvrzující smírné urovnání (čl. 39)
- Revizní rozsudek
- Rozsudek podávající výklad meritorního rozsudku
- **Mezistátní případy (čl. 33)**
 - např. *Kypr proti Turecku*, VS z 10. 5. 2001, č. 25781/94

Členění rozsudku ESLP

1. **Úvodní strana**
2. **Hlavička**
3. Část označená „řízení“ (*procédure, procedure*)
 - popisuje průběh projednávání stížnosti před orgány Evropské úmluvy
4. **Popis skutkového stavu** (*en fait, the facts*), který obsahuje:
 - vylíčení průběhu případu
 - popis relevantního vnitrostátního právního rámce a rozhodovací praxe (někdy i komparatistika)
5. **Právní posouzení** (*en droit, the law*), které se člení na:
 - posouzení předběžných otázek, tedy otázky přijatelnosti stížnosti
 - posouzení důvodnosti stížnosti s ohledem na jednotl. čl. EÚLP
 - aplikace čl. 41 EÚLP (spravedlivé zadostiučinění)
6. **Výroková část**
7. **Odchylná stanoviska** (*separate opinion/opinion séparée*)

Samostatná stanoviska soudců

- **Souhlasné stanovisko (konkurující stanovisko)**
- **Nesouhlasné stanovisko (disent)**
- Pouhé vyjádření nesouhlasu
- Separátní stanovisko *stricto sensu* (Louicades ve věci *Said proti Nizozemí*)
- Deklarace (soudce Wildhaber in *Martinie proti Francii*)
- Společné souhlasné stanovisko
- Společné nesouhlasné stanovisko
- Částečně souhlasné stanovisko
- Částečně nesouhlasné stanovisko
- Společné částečně souhlasné stanovisko
- Společné částečně nesouhlasné stanovisko

Ukázka rozhodnutí

- *I. A. proti Turecku*, rozsudek, 13. 9. 2005, č. 42571/98
- *Jalloh proti Německu*, rozsudek velkého senátu, 11. 7. 2006, č. 54810/00,

Kde judikaturu ESLP najdu?

- v oficiálních sbírkách (viz [Instructions for citations](#))
- na „**HUDOCu**“
 - <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp?skin=hudoc-en>
 - anglicky a/nebo francouzsky
- v **neoficiálních překladech** do slovenštiny a/nebo češtiny na stránkách MSp
 - <http://portal.justice.cz/ms/ms.aspx?j=33&o=23&k=390> (CZ)
 - <http://www.justice.gov.sk/wfn.aspx?pg=l8> (SK – shrnutí)
- v **neoficiálních překladech** do slovenštiny a/nebo češtiny v různých sešitových sbírkách
 - tyto překlady nejsou závazné a jejich kvalita kolísá
 - => *in dubio pro English/Français*

Jak správně citovat?

- Tak, aby bylo rozhodnutí jednoznačně identifikovatelné
- **jména stran, datum a typ rozhodnutí, číslo stížnosti**
 - *D. H. a další proti České republice, rozhodnutí o přijatelnosti* z 1. 3. 2005, stížnost č. [57325/00](#)
 - *D. H. a další proti České republice, rozsudek* z 7. 2. 2006, stížnost č. [57325/00](#)
 - *D. H. a další proti České republice, rozsudek velkého senátu* z 15. 11. 2007, stížnost č. [57325/00](#), ECHR 2007-...
- + a **odkaz na citovaný odstavec (§ X)**, je-li odkaz činěn na konkrétní právní názor v rozhodnutí obsažený

Na co si dát pozor I. (základy)

- Které rozhodnutí cituji?
 - Pokud si nejsem jistý, zkontrolovat.
- Nebyl rozsudek senátu postoupen velkému senátu?
 - Pokud ano, dospěl VS ke stejnému závěru?
- Chci citovat konkrétní myšlenku
 - Najít konkrétní odstavec/odstavce
- Co když se mi zdá český/slovenský překlad podezřelý?
 - Konzultuji francouzské/anglické znění (popř. obě)

Na co si dát pozor II. (pro fajnšmekry)

- Nedošlo v judikatuře ESLP k judikatornímu odklonu?
 - explicitní judikatorní odklon poměrně vzácný
 - např. trestnost homosexuálního pohlavního styku (*Dudgeon proti Spojenému království* => *Sutherland proti Spojenému království*)
- Nedošlo v judikatuře ESLP k posunu v judikatuře?
 - častější
 - např. otázka kritiky soudců u čl. 10 (viz dále) či hranice nelidské zacházení/mučení u čl. 3 (*Selmouni proti Francii*, VS, 28. 7. 1999, stížnost č. 25803/94, § 101)
- Posuny v rozsahu článků ESLP aneb co všechno může ESLP přezkoumávat...
 - Daňové penále => trestní větev čl. 6 (*Jussila proti Finsku*, VS, 23. 11. 2006)
 - Adopce dětí => čl. 8 (*E. B. proti Francii*, VS, 22. 1. 2008)

Co vychází v Čechách?

- **Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva** (tzv. žlutá sbírka nakladatelství ASPI)
 - **Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku** (tzv. „modrá sbírka“ nakladatelství LexisNexis CZ)
- + odborná periodika s obecným záběrem (přehledy judikatury ESLP v Jurisprudenci, Právních rozhledech, Právním zpravodaji atd.)

Doporučená literatura I.

- **Česká**
 - Kmec/Kosař/Kratochvíl/Bobek, Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012, 1696 s.
 - Více info včetně plného obsahu viz <http://jinepravo.blogspot.com/2012/05/konec-bloudeni-strasburkem.html>
 - Čapek, K., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod. Praha: Linde, 2010, 896 str.
 - Hubálková, E.: Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika. Linde, Praha 2003.
 - Berger, V.: Judikatura Evropského soudu pro lidská práva. IFEC a SEVT, Vimperk 2003.
 - Repík, B.: Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo, ORAC 2002.
 - Sudre, F.: Mezinárodní a evropské právo lidských práv. Masarykova univerzita v Brně, Brno 1997.

Doporučená literatura II.

- **Německá**
 - Frowein, J. A., Peukert, W., Europäische Menschenrechtskonvention: EMRK-Kommentar. 3. Aufl., Kehl: N. P. Enegle Verlag, 2009
 - Grabenwarter Ch., Europäische Menschenrechtskonvention. 4. Aufl., München: Verlag C. H. Beck, 2009
 - Meyer-Ladewig, J., Europäische Menschenrechtskonvention. Handkommentar. 3. Aufl. Baden-Baden: Nomos, 2011
 - Karpenstein, U., Mayer, F. C., EMRK Europäische Menschenrechtskonvention: Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten / Kommentar. München: Verlag C. H. Beck, 2011
 - Grote, R., Maruhn, T. (eds.), EMRK/GG – Konkordanzkommentar zum europäischen und deutschen Grundrechtsschutz. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006.
- **Francouzská**
 - Sudre, F., Droit européen et international des droits de l'homme. 10e édition, Paris: Presses Universitaires de France, 2011.
 - Ergéc, R. Protection européenne et internationale des droits de l'homme. Bruxelles, Bruylant (2004).
 - Pettiti, L.-E., (editor): La Convention européenne des droits de l'homme: commentaire article par article. 2e. éd. Economica, Paris 1999.

Doporučená literatura III.

- **Anglická**

- Ovey, C., White, R. C. A. and Jacobs, F. G., The European Convention on Human Rights. 5th ed. Oxford: Oxford University Press 2010, 720 pp.
- Harris, D.J., O'Boyle, M., Warbrick, C., Law of the European Convention on Human Rights. 2nd. ed. Oxford: Oxford University Press 2010, 914 pp.
- Van Dijk, F., Van Hoof, F., Van Rijn, C. F. H., Zwaak, L. (eds.), Theory and Practice of the European Convention, Intersentia 2006, 1190 pp.
- Leach, P., Taking a case to the European Court of Human Rights. 3rd ed., Oxford, Oxford University Press 2011, 632 pp.
- Hubalkova, E., Sikuta, J., European Court of Human Rights: Case-Law of the Grand Chamber 1998-2006, Asser 2007.
- Simor, J., Emmerson, B., Human Rights Practice (looseleaf). Thomson, Sweet & Maxwell, London 2004.
- Lawson, R., H. G. Schermers, et al., Leading cases of the European Court of Human Rights. Nijmegen, Ars Aequi Libri 1999.

HUDOC I.

- Dvojjazyčná vyhledávací maska (EN/FR)
 - Nejčastější **vyhledávací kritéria**
 - jméno stěžovatele
 - žalovaný stát
 - **číslo stížnosti**
 - typ rozhodnutí
 - typ rozhodovací formace (výbor, senát, VS)
 - datum rozhodnutí
 - dotčený článek EÚLP či Protokolu
 - klíčová slova
- + fulltextové vyhledávání etc.

HUDOC II.

- Vyhledávání konkrétních rozhodnutí ESLP
 1. **Nejspolehlivější kritérium = číslo stížnosti**
 2. Datum stížnosti + žalovaná strana
 3. Jméno stěžovatele
- Úskalí při vyhledávání podle jména stěžovatele:
 1. Duplicita
 2. Překlady
 3. Nejednotný přepis do latinky
 4. Speciální znaky

HUDOC I.+II. (příklady)

- *I. A. proti Turecku*, rozsudek, 13. 9. 2005, č. 42571/98
- *Jalloh proti Německu*, rozsudek velkého senátu, 11. 7. 2006, č. 54810/00,
- *Klein proti Slovensku*, rozsudek, 31. 10. 2006, č. 72208/01
 - Contra tři další „Kleini“
- *Perna proti Itálii*, **rozsudek velkého senátu**, 6. 5. 2003, č. 48898/99
 - Contra *Perna proti Itálii*, **rozsudek**, 25. 7. 2001, č. 48898/99

HUDOC III.

- Rešerše judikatury ESLP k určitému právnímu problému
 - *nejprve* nahlédnout do komentářové literatury a do specializovaných časopiseckých článků a
 - *teprve poté* přistoupit k vyhledávání na HUDOCu
- Vyhledávání v HUDOCu pomocí kombinace různých operátorů
 - Viz manuál pro pokročilé

HUDOC IV.

- Praktické tipy pro vyhledávání v HUDOCu podle jména stěžovatele:
 1. **Pomlčky** ve jménech stěžovatelů **hrají roli**
 - viz např. *Otto-Preminger-Institut proti Rakousku*, rozsudek, 20. 9. 1994, č. 13470/87
 2. **Nepoužívat speciální znaky**
 - *Chmelíř* proti České republice
 - *Kudřa* proti Polsku
 - *Sørensen a Rasmussen* proti Dánsku
 - *Oğur* proti Turecku

HUDOC V.

- Nejčastější důvody nenalezení hledaného rozhodnutí
 1. zadávané údaje jsou chybné (počeštění atd.)
 2. ve vyhledávací masce je zaškrtnut pouze jeden z dvojice jazyků francouzština – angličtina a rozhodnutí je ve druhém z nich
 3. ve vyhledávací masce není zaškrtnut příslušný typ rozhodnutí

HUDOC VI.

- Další vyhledávací nástroje
 - *Factsheets* (shrnutí judikatury v určité oblasti)
 - EN (<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/>)
 - FRA (<http://www.echr.coe.int/ECHR/FR/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/>)
 - GER (<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/FactsheetsDEU.htm>)
 - RUS (<http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Press/Information+sheets/Factsheets/FactsheetsRUS.htm>)
 - *Case Law Information Notes* (<http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/search.asp?skin=hudoc-in-en>)
 - Shrnutí případů komunikovaných vládám smluvních stran (<http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/search.asp?skin=hudoc-cc-en>)
 - Tiskové zprávy (<http://cmiskp.echr.coe.int/tpk197/search.asp?skin=hudoc-pr-en>)
 - RSS Feeds (<http://www.echr.coe.int/echr/rss.aspx>)
 - Neoficiální překlady (<http://www.echr.coe.int/ECHR/en/HUDOC/translations>)

HUDOC VII.

- Projít zbytek vyhledávací masky HUDOC
 - preferences
 - Keywords
 - Note on citation
 - Přepínání jazyků
 - Etc.
- Plus tzv. „Notice“

a) Jsou rozhodnutí ESLP *obecně* závazná?

b) Lze se od judikatury ESLP odchýlit?

Jsou rozhodnutí ESLP obecně závazná? I.

- ANO,
 - ale pouze, pokud vnímáme koncepci závaznosti jako **KONTINUUM** (a ne jako dichotomii závazná/nezávazná)
- Striktně formálně **NE**
- Čl. 46 odst. 1 EÚLP: „Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečným rozsudkem Soudu ve všech případech, **jichž jsou stranami.**“

Jsou rozhodnutí ESLP obecně závazná?

- Je třeba vzít v úvahu následující faktory:
 - postavení EÚLP v hierarchii norem (ČR x SR)
 - monistická **VS.** dualistická koncepce vztahu MPV a vnitrostátního práva
 - **obecná** závaznost **VS.** závaznost v **těže** věci
 - institut *res iudicata* (čl. 46 odst. 1 EÚLP)
 - ESLP má monopol na výklad EÚLP (čl. 32 EÚLP)
 - **vertikální** (občan v. stát = LP v. veřejný zájem) **VS.** **horizontální působení lidských práv** (občan v. občan = kolize LP)
 - *ratio decidendi/obiter dictum* rozhodnutí ESLP

Tak jak to tedy s tou závazností je? I.

- Pokud posuzujeme **striktně formální** závaznost judikatury ESLP **z pohledu mez. práva**
- a) tak *obecně* závazná **není** => „obecná normativní řídicí funkce“ (či „síla přesvědčivosti“) judikatury ESLP (čl. 32 EÚLP)
 - ESLP není součástí domácí soudní hierarchie
 - ESLP není na domácí justici napojen formou předběžné otázky (x ESD)
- b) tak v *téže* věci závazná **je** (čl. 46 odst. 1 EÚLP)
 - lze se ale odchýlit, pokud se okolnosti změnilý...
 - nárok na obnovu řízení automaticky není (záleží na vnitrostátním právu)

Tak jak to tedy s tou závazností je (ČR)? II.

- Ústava ČR
 - Situace před „Euronovelou“ a po „Euronovele“
 - nový čl. 10 Úst: *Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*
 - čl. 1 odst. 2 Úst: *„Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.“*
- náleží ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (č. 403/2002 Sb.) *Konkursní nález*
 - Vše je jinak...

Tak jak to tedy s tou závazností je (ČR)? III.

- 3 důsledky *Konkursního nálezu*
 1. EÚLP zůstává derogačním kritériem pro ÚS
 2. „konstitucionalizace“ EÚLP
 3. Centralizace aplikace EÚLP
- => důsledky pro závaznost *judikatury* ESLP
 - Vtažení skrz čl. 1 odst. 2, čl. 10 a/nebo čl. 10a Úst
 - Usnesení z 26. 2. 2004, sp. zn. ÚS 604/02
 - Povinnost obecných soudů vypořádat se s judikaturou ESLP
 - náleze ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. I. ÚS 310/05
 - náleze ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. II. ÚS 862/10
 - => hrozí porušení čl. 36(1) LZPS (právo na soudní ochranu)

Tak jak to tedy s tou závazností je (SR)? IV.

- Pokud posuzujeme **striktně formální** závaznost judikatury ESLP z **pohledu vnitrost. práva**, záleží na vnitrost. právu
- Situace před „Euronovelou“ a po „Euronovele“
- **Čl. 154c Ústavy SR:** „(1) *Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.*“
- **Čl. 144 Ústavy SR:** „(1) Sudcovia sú ... pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medz. zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom.
(2) Ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. **Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.**“

Tak jak to tedy s tou závazností je (SR)? V.

- **§ 135 OSP:** „(1) Súd je viazaný rozhodnutím ústavného súdu o tom, či určitý právny predpis je v rozpore s ústavou, so zákonom alebo s medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná [§ 109 ods. 1 písm. b)]. Súd je tiež viazaný rozhodnutím ústavného súdu alebo Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré sa týkajú základných [LP] a slobôd. ...“
- **§ 2 zákona o sudcoch:** „... (3) Sudča je pri výkone svojej funkcie nezávislý a pri rozhodovaní viazaný len Ústavou SR, ústavným zákonom, medz. zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 Ústavy SR a zákonom. Právny názor Ústavného súdu SR, obsiahnutý v jeho rozhodnutí vydanom v konaní podľa čl. 125 ods. 1 Ústavy SR na základe návrhu súdu je pre súd **záväzný.**“

Tak jak to tedy s tou závazností je (SR)? VI.

- **Klein proti Slovensku**, rozsudek, 31. 10. 2006, č. 72208/01
 - Uznesenie NS SR, sp. zn. 3 Tz 22/2005 (str. 7-8)
 - Viz HUDOC

Lze se od judikatury ESLP odchýlit?

- ANO, ale...
 - je nutné se s judikaturou ESLP vypořádat
 1. citovat jak souladnou, tak rozpornou judikaturu
 2. pokud se soudce rozhodne od judikatury ESLP odchýlit, musí své rozhodnutí náležitě odůvodnit
 - zásada = postupovat maximálně transparentně
 - KDY?
 1. odlišné skutkové okolnosti
 2. dopad na 3. osobu, jež nebyla účastníkem řízení před ESLP (kolize LP)
 3. rozhodnutí ESLP je v rozporu s ústavním pořádkem?!?
- Lze se odchýlit v **JINÉ** (a poněkud sporněji) i v **TĚŽE** věci
 - srov. např. kauzu *Görgülü* (BVerfG, 2 BvR 1481/04, 14.10.2004) či v ČR kauzu *Walloví*

Jakých problémů se při aplikaci judikatury ESLP vyvarovat I.

- Nepřebírat citace z článků, aniž bych si je ověřil v originále (nebo alespoň jinde)
- Neanonymizovat!!!
 - rozhodnutí pak nelze dohledat
- Citační bloky => 3 rizika
 - rezignuji na vlastní názor (přejímaný názor může být chybný)
 - mechanická aplikace těchto bloků na nerelevantní kauzy
 - judikatura se vyvíjí...
- Paralelismus s LZPS (a dalšími MS)
 - rozsah LZPS a EÚLP může být (je) jiný

Jakých problémů se při aplikaci judikatury ESLP vyvarovat II.

- Dezinterpretace judikatury ESLP
 - „Aktivistické“ čtení judikatury ESLP
 - Náhrada imat. újmy u odpíračů voj. služby (I. ÚS 85/04)
 - Kárná řízení se soudci do „trestní větve“ čl. 6 EÚLP (rozhodnutí NS, 1 Skno 10/2008)
 - „Odpíračské“ čtení judikatury ESLP (Klein etc.)
 - „Špatné“ čtení (residuální kategorie)
 - Právo na azyl (IV. ÚS 553/06) + maďarský ÚS (Bobek)
 - Právo na informace (PI. ÚS 2/10)
 - „Liné“ čtení???
 - „Engel kritéria“ = „pro jistotu“ všechno správní trestání spadá pod trestní větev čl. 6 EÚLP

Jakých problémů se při aplikaci judikatury ESLP vyvarovat III.

- Selektivní výběr judikatury ESLP („souhlasné“ citace“)
 - Zamlčování protichůdných judikátů
 - „Vyzobávání třešinek“
 - Citace vytržené z kontextu (tzv. citační clustery)

Obnova řízení v SR (§ 228 o.s.p.)

- (1) Právoplatný rozsudok môže účastník napadnúť návrhom na obnovu konania, ak

...
d) Európsky súd pre ľudské práva rozhodol alebo dospel vo svojom rozsudku k záveru, že **rozhodnutím súdu alebo konaním, ktoré mu predchádzalo**, boli porušené základné ľudské práva alebo slobody účastníka konania a závažné dôsledky tohto porušenia neboli odstránené priznaným primeraným finančným zadosťučinením,

e) je v rozpore s rozhodnutím Súdneho dvora Európskych spoločenstiev alebo iného orgánu Európskych spoločenstiev.

Děkuji za pozornost!